

Chương 1: Tổng quan về kỹ thuật lập trình

Mục tiêu môn học?

- Học phần Kỹ thuật lập trình trang bị cho sinh viên những kỹ thuật cơ bản nhất mà một lập trình viên chuyên nghiệp cần phải nắm vững để viết mã nguồn hiệu quả. Các kiến thức giảng dạy góp phần quan trọng giúp sinh viên phát triển được các ứng dụng phần mềm chất lượng cao trong thực tế.
- Học phần này trang bị cho sinh viên các kỹ thuật lập trình quan trọng như quản lý bộ nhớ, hàm, kỹ thuật đệ quy, kỹ thuật sử dụng các cấu trúc dữ liệu để giải quyết vấn đề, kỹ thuật viết mã nguồn hiệu quả, kỹ thuật lập trình phòng ngừa, kỹ thuật gỡ rối, tinh chỉnh mã nguồn, phong cách lập trình. Học phần có các buổi thực hành nhằm rèn luyện và nâng cao kỹ năng lập trình của sinh viên.

'IỆN CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG

Tài liệu học tập

- [1] Bài giảng trên lớp
- [2] Trần Đan Thư (2014). Kỹ thuật lập trình. NXB Khoa học và kỹ thuật
- [3] Mcconnell, Steve (2004). Code Complete: A Practical Handbook of Software Construction, 2d Ed. Redmond, Wa.: Microsoft Press.
- [4] Kernighan & Plauger (1978). The elements of programming style. McGraw-Hill; 2nd edition
- [5] Brian W. Kernighan and Rob Pike (1999). The Practice of Programming. Addison-Wesley; 1st Edition
- [6] Nicolai M. Josuttis. The C++ Standard Library: A Tutorial and Reference (2nd Edition), 2012.

Tổng quan về lập trình

Hoạt động của chương trình máy tính và ngôn ngữ lập trình

Chương trình máy tính và ngôn ngữ lập trình

- Chương trình máy tính: Tập hợp các lệnh chỉ dẫn cho máy tính thực hiện nhiệm vu
- Ngôn ngữ lập trình: Dùng để viết các lệnh, chỉ thị

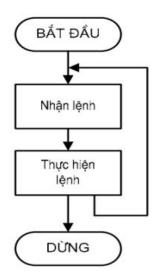

VIỆN CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG =

Hoạt động của chương trình máy tính

- Chương trình máy tính được nạp vào bộ nhớ chính (primary memory) như là một tập các lệnh viết bằng ngôn ngữ mà máy tính hiểu được, tức là một dãy tuần tự các số nhị phân (binary digits).
- Tại bất cứ một thời điểm nào, máy tính sẽ ở một trạng thái (state) nào đó. Đặc điểm cơ bản của trạng thái là con trỏ lệnh (instruction pointer) trỏ tới lệnh tiếp theo để thực hiện.
- Thứ tự thực hiện các nhóm lệnh được gọi là luồng điều khiển (flow of control).

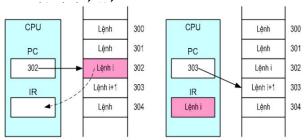

VIÊN CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG .

Hoạt động của chương trình máy tính

- Bắt đầu mỗi chu trình lệnh, CPU nhận lệnh từ bộ nhớ chính.
 - PC (Program Counter): thanh ghi giữ địa chỉ của lệnh sẽ được nhân
 - Lệnh được nạp vào thanh ghi lệnh IR (Instruction Register)
- Sau khi lệnh được nhận vào, nội dung PC tự động tăng để trỏ s

Ngôn ngữ lập trình

- Ngôn ngữ lập trình là một hệ thống các ký hiệu dùng để liên lạc, trao đổi với máy tính nhằm thực thi một nhiệm vu tính toán.
- Có rất nhiều ngôn ngữ lập trình (khoảng hơn 1000), phần lớn là các ngôn ngữ hàn lâm, có mục đích riêng hay phạm vi.

ÔNG ----

Sau khi nhân Lênh i

Ngôn ngữ lập trình

Có 3 thành phần căn bản của bất cứ 1 NNLT nào:

- Mô thức lập trình là những nguyên tắc chung cơ bản, dùng bởi LTV để xây dựng chương trình.
- Cú pháp của ngôn ngữ là cách để xác định cái gì là hợp lệ trong cấu trúc các câu của ngôn ngữ; Nắm được cú pháp là cách để đọc và tạo ra các câu trong các ngôn ngữ tư nhiên, như tiếng Việt, tiếng Anh. Tuy nhiên điều đó không có nghĩa là nó giúp chúng ta hiểu hết ý nghĩa của câu văn.
- Ngữ nghĩa của 1 program trong ngôn ngữ ấy. Rõ ràng, nếu không có semantics, 1 NNLT sẽ chỉ là 1 mớ các câu văn vô nghĩa; như vậy semantics là 1 thành phần không thể thiếu của 1 ngôn ngữ.

Mã máy - Machine code

Máy tính chỉ nhận các tín hiệu điện tử - có, không có tương ứng với các dòng bits.

Một chương trình ở dạng đó gọi là mã máy (machine code).

Hợp ngữ - Assembly

Là bước đầu tiên của việc xây dựng cơ chế viết chương trình tiện lợi hơn thông qua các ký hiệu, từ khóa và cả mã máy.

Tất nhiên, để chay được các chương trình này thì phải chuyển thành machine code.

```
0x8d0b0000
loop: lw
           $t3, 0($t0)
                                           0x8d0c0004
           $t4, 4($t0)
           $t2, $t3, $t4
                                           0x016c5020
           $t2, 8($t0)
                               Assembler
                                           0xad0a0008
                                           0x21080004
      addi $t0, $t0, 4
      addi $t1, $t1, -1
                                           0x2129ffff
      bgtz $t1, loop
                                           0x1d20fff9
```

Ngôn ngữ lập trình bậc cao

- Thay vì dưa trên phần cứng (machine-oriented) cần tìm cơ chế dựa trên vấn đề (problem-oriented) để tạo chương trình
- Gần gũi với ngôn ngữ tự nhiên hơn, thường sử dụng các từ khóa giống tiếng Anh

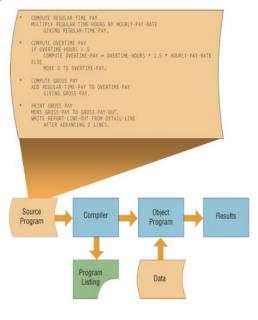

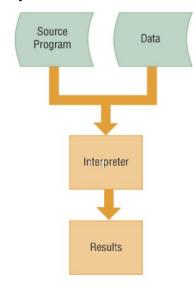
Trình dịch - compiler

 Chương trình thực hiện biên dịch toàn bộ chương trình nguồn thành mã máy trước khi thực hiện

Thông dịch - interpreter

- Chương trình dịch và thực hiện từng dòng lệnh của chương trình cùng lúc
- Dịch từ ngôn ngữ này sang ngôn ngữ khác, không tạo ra chương trình dạng mã máy hay assembly

VIỆN CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG

VIỆN CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG .

Các mô thức lập trình

- Imperative paradigm
- Functional paradigm
- Logical paradigm
- Object-oriented paradigm
- Visual paradigm
- Parallel paradigm
- Concurrent paradigm
- Distributed paradigm
- Service-oriented paradigm

Các mô thức lập trình

Programming paradigm

Imperative paradigm – hướng mệnh lệnh

first do this and next do that

Thành phần:

- Declarative statements, các lệnh khai báo: cung cấp các tên cho biến. Các biến này có thể thay đổi giá trị trong quá trình thực hiện Chương trình.
- Assignment statements, lệnh gán: gán giá trị mới cho biến
- Program flow control statements, các lệnh điều khiển cấu trúc chương trình: Xác định trình tự thực hiện các lệnh trong chương trình.
- Module: chia chương trình thành các chương trình con: Functions & Procedures

VIỆN CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG .

Thành phần

• Tập hợp các cấu trúc dữ liệu và các hàm liên quan

Functional paradigm – hướng chức năng

- Tập hợp các hàm cơ sở
- Tập hợp các toán tử

Đặc trưng cơ bản: module hóa chương trình

- Chức năng là biểu diễn của một biểu thức
- Giải thuật thực hiện theo từng bước
- Giá trị trả về là không thể biến đổi
- Không thể thay đổi CTDL của giá trị nhưng có thể sao chép các thành phần tạo nên giá trị đó
- Tính toán bằng cách gọi các chức năng

VIỆN CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG

_ .

Functional paradigm – hướng chức năng

Ví dụ đoạn chương trình tìm đường đi trên đồ thị cho bởi danh sách kề bằng ngôn ngữ lập trình hàm Racket

```
(define graph '((A (C D E))
                (B (E J))
                (C ())
                (D (F J))
                (F (K H))
                (J (H))
                (K ())))
;; neighbours: Node Graph --> (listof Node)
;; requires: v is a node in q
(define (neighbours v g)
    [(empty? g) (error "Node not found")]
    [(symbol=? v (first (first g))) (second (first g))]
    [else (neighbours v (rest g))]))
;; (find-path orig dest g) finds path from orig to dest in g if it exists
;; find-path: Node Node Graph --> (anyof (listof Node) false)
(define (find-path orig dest g)
  (cond [(symbol=? orig dest) (list dest)]
        [else (local [(define nbrs (neighbours orig g))
                      (define ?path (find-path/list nbrs dest g))]
                (cond [(false? ?path) false]
                      [else (cons orig ?path)])))))
;; (find-path/list nbrs dest g) produces path from
     an element of nbrs to dest in g, if one exists
;; find-path/list: (listof Node) Node Graph --> (anyof (listof Node) false)
(define (find-path/list nbrs dest g)
  (cond [(empty? nbrs) false]
        [else (local [(define ?path (find-path (first nbrs) dest g))]
                (cond [(false? ?path)
                       (find-path/list (rest nbrs) dest g)]
                      [else ?path]))))
```

Logic paradigm – hướng logic

answer a *question* via searching for a *solution*

- Ý tưởng: Tự động kiểm chứng trong trí tuệ nhân tạo
- Dựa trên các tiên đề axioms, các quy luật suy diễn inference rules, và các truy vấn - queries
- Chương trình thực hiện từ việc tìm kiếm có hệ thống trong 1 tập các sự kiện, sử dụng 1 tập các luật để đưa ra kết luận

Logic paradigm – hướng logic

Ví dụ <u>đoan chương trình</u> tìm đường đi trên đồ thị cho bởi danh sách canh bằng ngôn ngữ lập trình logic Prolog

```
edge(a,b).
edge(a,f).
edge(b,c).
edge(c,a).
edge(d,e).
edge(e,a).
edge(e,c).
dumb path(Start,Finish) :- edge(Start,Finish).
dumb_path(Start,Finish) :- edge(Start,Next),dumb_path(Next,Finish).
path(Start,Finish) :- smart path(Start,Finish,[]).
smart_path(Current, Target, Visited) :- edge(Current, Target).
smart path(Current, Target, Visited) :-
    edge(Current, Next), non member(Next, Visited),
    smart path(Next, Target, [Next|Visited]).
non member(Elt,[]).
non member(Elt,[Hd | Tl]) :- Elt \== Hd, non member(Elt,Tl).
     VIỆN CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG
```

Object-oriented paradigm – hướng đối tượng

send messages between *objects* to simulate a temporal evolution of a set of *real world phenomena*

- Ý tưởng: Các khái niệm và mô hình tương tác trong thế giới thực
- Dữ liệu cũng như các thao tác trên dữ liệu được bao gói trong các đối tượng
- Cơ chế che giấu thông tin nội bộ được sử dụng để tránh những tác động từ bên ngoài

VIỆN CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG 🛚

Object-oriented paradigm – hướng đối tượng

- Các đối tượng tương tác với nhau qua việc truyền thông điệp, đó là phép ẩn dụ cho việc thực hiện các thao tác trên 1 đối tượng
- Trong phần lớn các NNLT HĐT, đối tượng phân loại thành các lớp
 - Đối tượng trong các lớp có chung các thuộc tính,
 cho phép lập trình trên lớp, thay vì lập trình trên từng đối tượng riêng lẻ
 - Lớp đại diện cho các khái niệm còn đổi tượng đại diện cho thể hiện
 - Lớp có tính kế thừa, cho phép mở rộng hay chuyên biệt hóa

Giới thiệu về ngôn ngữ C++

Lịch sử ngôn ngữ C

- Ra đời trong những năm 1970, gắn liền với sự phát triển của HĐH Unix. Tác giả: Dennis Ritchie
- Mục tiêu:
 - Đề cao tính hiệu quả
 - Có khả năng truy xuất phần cứng ở cấp thấp
 - Ngôn ngữ có cấu trúc (thay cho lập trình bằng hợp ngữ)
- C là ngôn ngữ trung gian giữa cấp thấp...
 - Có khả năng truy xuất bộ nhớ trực tiếp
 - Cú pháp ngắn gọn, ít từ khoá
- · ... và cấp cao
 - Không phụ thuộc phần cứng
 - Cấu trúc, hàm, khả năng đóng gói
 - Kiểm tra kiểu dữ liệu

VIỆN CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG

Lịch sử ngôn ngữ C++

- Ra đời năm 1979 bằng việc mở rộng ngôn ngữ C. Tác giả: Bjarne Stroustrup
- Mục tiêu:
 - Thêm các tính năng mới
 - Khắc phục một số nhược điểm của C
- Bổ sung những tính năng mới so với C:
 - Lập trình hướng đối tượng (OOP)
 - Lập trình tổng quát (template)
 - Nhiều tính năng nhỏ giúp lập trình linh hoạt hơn nữa (thêm kiểu bool, khai báo biến bất kỳ ở đâu, kiểu mạnh, định nghĩa chồng hàm, namespace, xử lý ngoại lệ,...)

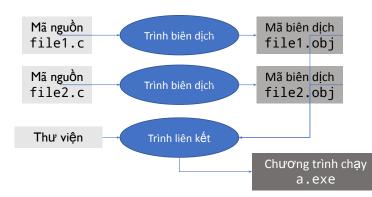

VIỆN CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG

2

Biên dịch chương trình C/C++

 Là quá trình chuyển đổi từ mã nguồn (do người viết) thành chương trình ở dạng mã máy để có thể thực thi được

Biên dịch chương trình C/C++

- Cho phép dịch từng file riêng rẽ giúp:
 - Dễ phân chia và quản lý từng phần của chương trình
 - Khi cần thay đổi, chỉ cần sửa đổi file liên quan
 giảm thời gian bảo trì, sửa đổi
 - Chỉ cần dịch lại những file có thay đổi khi cần thiết
 giảm thời gian dịch
- Các trình biên dịch hiện đại còn cho phép tối ưu hoá dữ liệu và mã lệnh
- Một số trình biên dịch thông dụng: MS Visual C++, gcc, Intel C++ Compiler, Watcom C/C++,...

Vào ra trong C++

VIỆN CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG =

инс 2

Header File

<iostream>

<iomanip>

<fstream>

VIỆN CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG .

Header file cho I/O trong C++

Miêu tả

. .

Standard Output Stream (cout) trong C++

Đối tượng tiền định nghĩa cout là một minh họa của lớp ostream.
 Đối tượng cout được xem như "được kết nối tới" thiết bị đầu ra chuẩn, thường là màn hình. Đối tượng cout được sử dụng kết hợp với toán tử chèn luồng (insertion operator), được viết là <<, như ví dụ dưới đây:

```
#include <iostream>
using namespace std;
int main() {
    char str[] = "Xin chao C++";
    cout << "Gia tri cua str la: " << str << endl;
}</pre>
```

 Toán tử chèn luồng << có thể được sử dụng nhiều hơn một lần trong một lệnh và endl được sử dụng để them một dòng mới tại cuối dòng đó.

Standard Input Stream (cin) trong C++

trong chương File và Stream trong C++

File này định nghĩa các đối tượng cin, cout,

được tham số hóa như setw và setprecision.

cerr và clog, tương ứng với Standard Input Stream (Luồng đầu vào chuẩn), Standard Output Stream

(Luồng đầu ra chuẩn), Un-buffered Standard Error Stream (Luồng lỗi chuẩn không được đệm) và Buffered Standard Error Stream (Luồng lỗi chuẩn được đệm).

File này khai báo các dịch vụ hữu ích để thực hiện hoạt động I/O được định dạng với các bộ thao tác luồng

File này khai báo các dịch vụ xử lý file được kiểm soát bởi người dùng. Chúng ta sẽ thảo luân chi tiết về nó

Đối tượng tiền định nghĩa cin là một minh họa của lớp iostream.
 Đối tượng cin được xem như đính kèm với thiết bị đầu vào chuẩn, mà thường là bàn phím. Đối tượng cin được sử dụng kết hợp với toán tử trích luồng (extraction operator), viết là >>, như trong ví dụ sau:

```
#include <iostream>
using namespace std;
int main() {
    char ten[50];
    cout << "Nhap ten cua ban (viet lien): ";
    cin >> ten;
    cout << "Ten ban la: " << ten << endl;
}</pre>
```


Standard Input Stream (cin) trong C++

- Bộ biên dịch C++ cũng quyết định kiểu dữ liệu của giá trị đã nhập và chọn toán tử trích luồng thích hợp để trích giá trị và lưu giữ nó trong các biến đã cung cấp.
- Toán tử trích luồng >> có thể được sử dụng nhiều hơn một lần trong một lệnh. Để yêu cầu nhiều hơn một dữ liệu chuẩn, bạn có thể sử dụng:

```
cin >> ten >> tuoi;
```

Nó tương đương với hai lệnh sau:

```
cin >> ten; cin >> tuoi;
```

IDE lập trình

- Codeblock: http://www.codeblocks.org/downloads/26
- Link download: <u>https://www.fosshub.com/Code-Blocks.html?dwl=code-blocks-17.12mingw-setup.exe-</u>

VIỆN CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG .

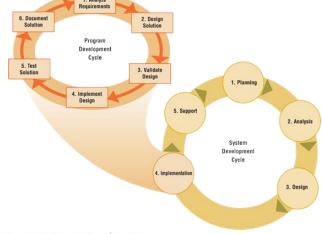
VIỆN CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG

2,

Chu trình phát triển phần mềm

- Program development cycle?
- Là các bước mà lập trình viên dùng để xây dựng chương trình

Step 1 — Analyze Requirements

- Các việc cần làm khi phân tích yêu cầu?
- Thiết lập các requirements
- 2. Gặp các nhà phân tích hệ thống và users

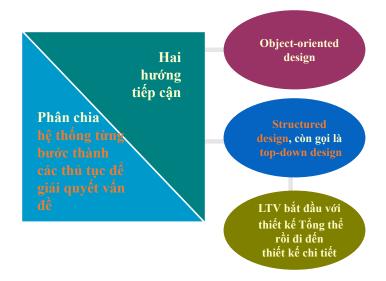
3. Xác định input, output, processing, và các thành phần dữ liệu

 IPO chart—Xác định đầu vào, đầu ra và các bước xử lý

Input	Processing	Output
Regular Time Hours Worked	Read regular time hours worked, overtime hours worked, hourly pay rate.	Gross Pay
Overtime Hours Worked	Calculate regular time pay.	
Hourly Pay Rate	If employee worked overtime, calculate overtime pay.	
	Calculate gross pay.	
	Print gross pay.	

Step 2 — Design Solution

Những việc cần làm trong bước thiết kế giải pháp?

VIỆN CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG =

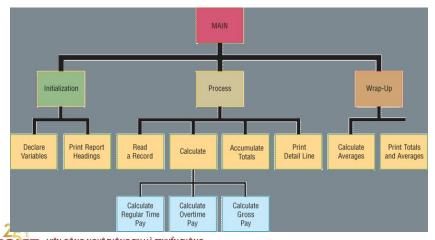
SOICT

VIỆN CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG

35

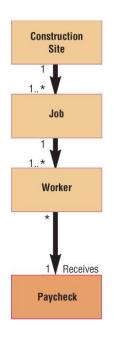
Step 2 — Design Solution

- Sơ đồ phân cấp chức năng- hierarchy chart?
- Trực quan hóa các modules chương trình
- Còn gọi là sơ đồ cấu trúc

Step 2 — Design Solution

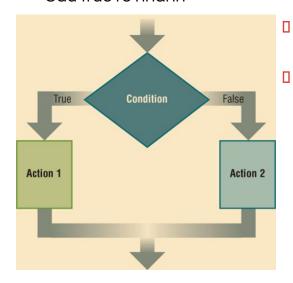
- Object-oriented (OO) design là gì?
- LTV đóng gói dữ liệu và các thủ tục xử lý dữ liệu trong 1 object
 - Các objects được nhóm lại thành các classes
 - Biểu đồ lớp thể hiện trực quan các quan hệ, phân cấp quan hệ của các classes

Step 2 — Design Solution

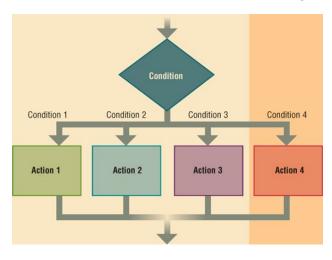
Cấu trúc rẽ nhánh

- Chỉ ra action tương ứng điều kiện 2 kiểu
 - Case control structure
 - If-then-else control structure—dua theo 2 khả năng: true or false

Step 2 — Design Solution

- Case control structure
- Dựa theo 3 hoặc nhiều hơn các khả năng

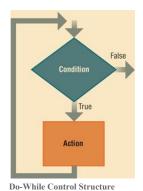

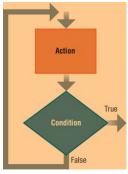
VIỆN CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG

VIỆN CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG

Step 2 — Design Solution

- Cấu trúc lặp
- Cho phép CT thực hiện 1 hay nhiều actions lặp đi lặp lại
 - Do-while control structure—lăp khi điều kiên còn đúng
 - Do-until control structure—Lăp cho đến khi điều kiện đúng

Do-Until Control Structure

Step 3 — Validate Design

Những điều cần làm trong giai đoạn này?

Kiểm tra đô chính xác của chương trình

LTV dùng các dữ liệu thử nghiệm để kiểm tra chương trình

các dữ liệu thử nghiệm giống như số liệu thực mà chương trình sẽ thực

LTV kiểm tra logic cho tính đúng đắn và thử tìm các lỗi loạic

các sai sót khi thiết kế gây ra những kết quả không chính xác

Structured walkthrough

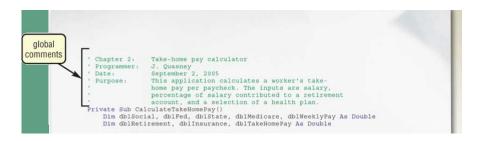
LTV mô tả logic của thuật toán trong khi programming team duyệt theo logic chương trình

Step 4 — Implement Design

- implementation?
- Viết code : dịch từ thiết kế thành program
 - Syntax—Quy tắc xác định cách viết các lệnh
 - Comments—program documentation
- Extreme programming (XP)—coding và testing ngay sau khi các yêu cầu được xác định

Step 5 — Test Solution

• Những việc cần làm?

Đảm bảo CT chạy thông và cho kq chính xác Debugging—Tìm và sửa các lỗi syntax và logic errors

Kiểm tra phiên bản beta, giao cho Users dùng thử và thu thập phản hồi

VIỆN CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG =

VIỆN CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG

. .

Step 6 — Document Solution

- · Là bước không kém quan trọng
- 2 hoạt động

Rà soát lại program code—loại bỏ các dead code, tức các lệnh mà ct không bao giờ gọi đến

Rà soát, hoàn thiện documentation

Xin cảm ơn!

